

Historische analyse - Buitengoed Kasteel oost

Een analyse naar de historie van zowel de tuinaanleg als monumentale objecten
behorend tot het buitengoed van Kasteel Oost

november 2016

1848
Fragment uit
Litho Kasteel
Oost door
Schaepekens,
bron :
Beeldenbank
RCE

Buitengoed Kasteel Oost .

Een analyse naar de historie van zowel de tuinaanleg als bebouwing behorend tot het buitengoed van Kasteel Oost

BIJLAGE I	Kadastrale tekeningen
BIJLAGE II	Tekenmateriaal bestaande toestand . <i>Kasteel Oost en bijbehorende boerderijwoning</i>
BIJLAGE III	Redengevende omschrijving . <i>Kasteel Oost en bijbehorende boerderijwoning</i>
BIJLAGE IV	Bouwhistorisch onderzoek . <i>Kasteel Oost en boerderij</i> . <i>Coen Eggen</i>

Aanleiding en methodiek .

1 Historische analyse

. 1 analyse . 13e eeuw	13
. 2 analyse . 16e eeuw	53
. 3 analyse . 17e eeuw	60
. 4 analyse . 18e eeuw	60
. 5 analyse . 19e eeuw	60
. 6 analyse . 20e eeuw	63
. 7 analyse . 21e eeuw	63

1848
 Fragment uit
 Litho Kasteel
 Oost door
 Schaepkens,
 bron :
 Beeldenbank
 RCE

Aanleiding en methodiek

De eigenaar en initiatiefnemer van Kasteel Oost te Oost-Maarland heeft de wens om een hoog-waardige hotelaccommodatie op het buitengebied van kasteel Oost te realiseren. Deze toekomstvisie streeft naar het vergroten van de belevingswaarde van het kasteel binnen de directe omgeving, het optimaliseren van de synergie tussen de bebouwing en de aangrenzende natuur-rijke omgeving, waarbinnen een optimale toegankelijkheid kan worden volbracht.

Het onderzoek betreft de verhaallijn van het buitengoed van Kasteel Oost, waarbinnen de rijke historie van het plangebied is geanalyseerd en de hedendaagse gesteldheid van de bebouwing en tuinaanleg zijn geïnventariseerd. De verhaallijn biedt contextuele aanknopingspunten van 'toen en nu', die de beschikbare ingrediënten van de planvorming op het buitengebied van Kasteel Oost vormen.

Het onderzoek is mede op aanbeveling van de kwaliteitscommissie van de gemeente Eijsden-Margraten tot stand gekomen en in samenwerkingsverband door BRO en SATIJNplus Architecten volbracht.

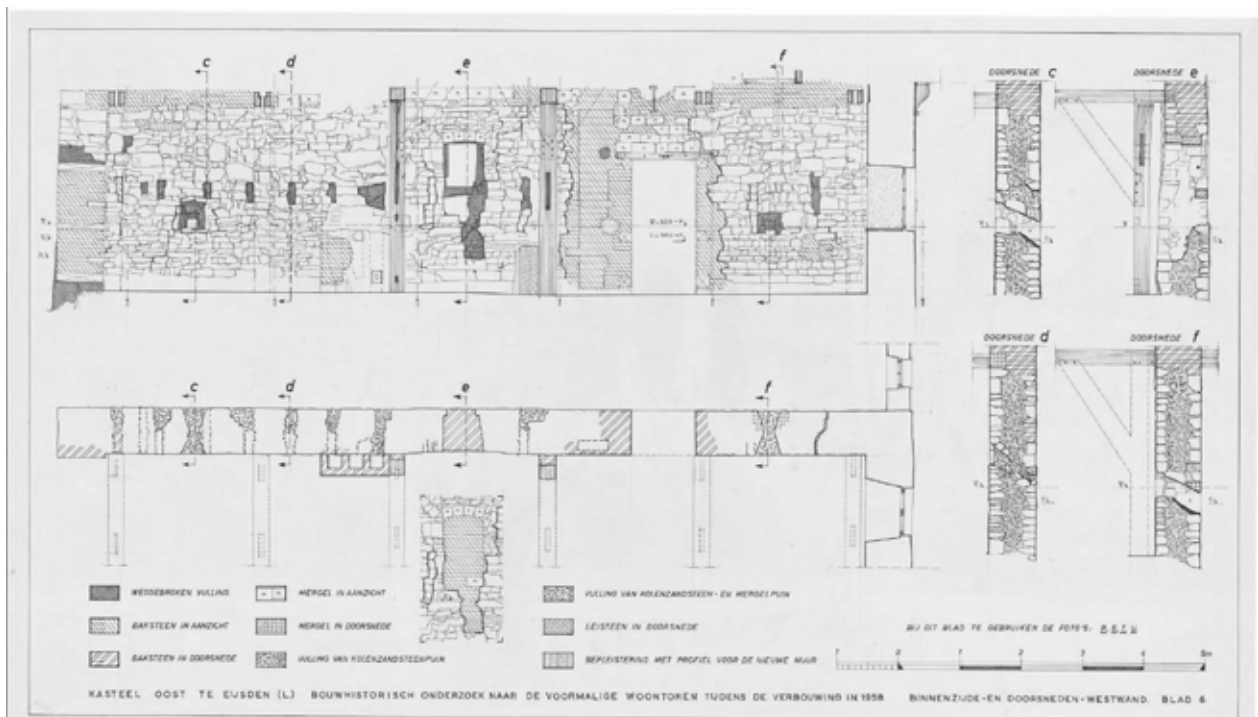
Het plangebied betreft een rijksmonumentaal kasteel (rijksmonument 15519), een rijksmonumentale boerderijwoning (rijksmonument 15520) en een bijbehorende tuinaanleg.

Het onderzoek betreft een chronologische overzicht van de rijke geschiedenis van het buitengebied van Kasteel Oost. De veranderingen van de ruimtelijke structuren van het kasteel in relatie tot de natuurrijke omgeving zijn in kaart gebracht.

De hedendaagse gesteldheid van het buitengoed wordt eveneens onderzocht.

Middels het onderzoek wordt de perceptie van de actuele situatie ontrafeld, gezien de bewogen geschiedenis, en worden aanwezige elementen tastbaar en leesbaar. Mede hiermee is de basis gelegd voor de planvorming van de gebiedsontwikkeling.

Binnen dit onderzoek zijn diverse bronnen geraadpleegd, waaronder : documentatie, historisch kaartmateriaal, afbeeldingen, bouwhistorisch onderzoek, bouwkundige tekeningen etc.

*Lompenpapiertekeninge, woontoren binnenzijde en
doorsnede westwand, bron : beeldenbank RCE*

1.0 Historische analyse

. 1 13e eeuw

Kasteel Oost wordt rond 1200 gebouwd als woontoren ook wel 'motte' genoemd, omringd door een gracht en opgebouwd uit een regionaal steensoort, kolenzandsteen, uitgevoerd middels breuksteenwerk. De woontoren bestond destijds uit maar liefst vier lagen en was in totaliteit circa 12 meter hoog. De indeling van de bouwlagen betrof een groot en klein compartiment van totaal 15 bij 8 meter.

Tijdens de verbouwing uit 1958 heeft men het breuksteenwerk van de later ingebouwde muren van de woontoren bestudeerd en sporen ontdekt van een mogelijk voormalig hordijs aan de westgevel.

De start van de bouw van deze woontoren is onduidelijk, gezien de verschillende jaartallen die vanuit diverse bronnen te traceren zijn : 12e eeuw, 13e eeuw of 14e eeuw.

*bouw motte,
rond 1200*

14

15

16

17

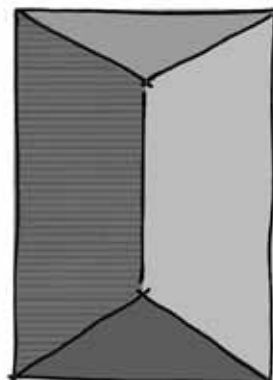
18

19

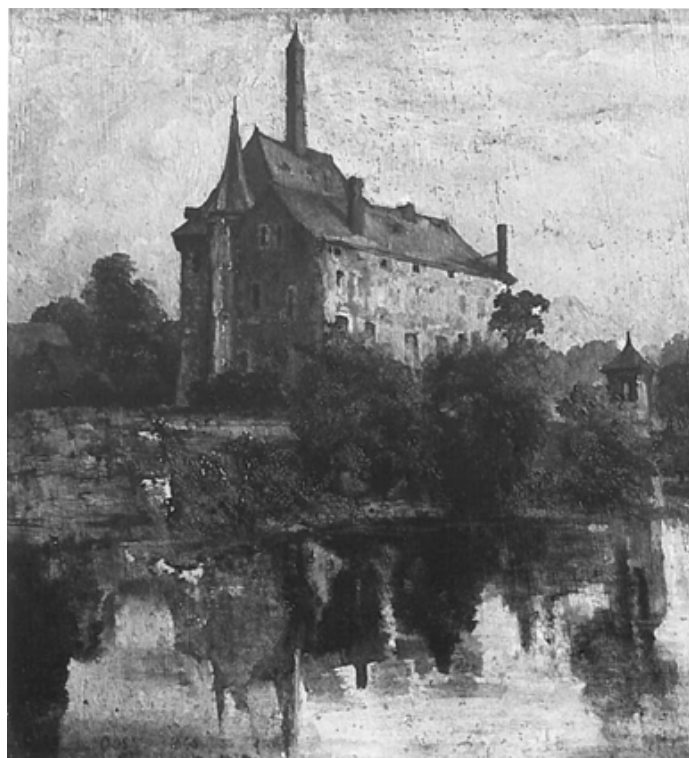
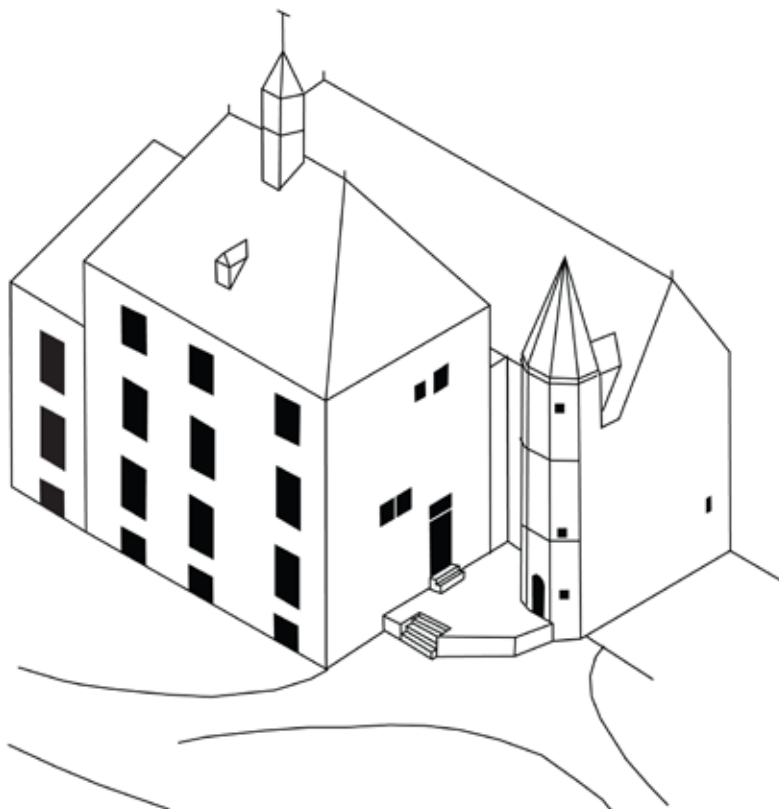
20

21

14e en 15e eeuw betreffen geen informatie

*Kasteel oost als woontoren,
'motte'*

Schilderij van Alex Schaepkens, omstreeks 1840, Kasteel Oost in oorspronkelijke staat

. 2 16e eeuw

In 1548 werd de woontoren langs de westzijde uitgebreid middels een rechthoekig volume dat voor de noordgevel vooruitstak en voorzien was van een stenen traptoren.

De ingang aan de noordgevel werd verplaatst naar de oostgevel van de aanbouw, gelegen tussen de achtkantige traptoren en de woontoren in.

In dezelfde eeuw werd het kasteel voorzien van een tweede aanbouw, tegen de zuidzijde van de eerste aanbouw en de woontoren.

Hiermee bestond het kasteel lange tijd uit een kasteel met drie bouwdelen, met ieder een afzonderlijke kap.

uitbreiding west-
en zuidzijde

14

14

15

16

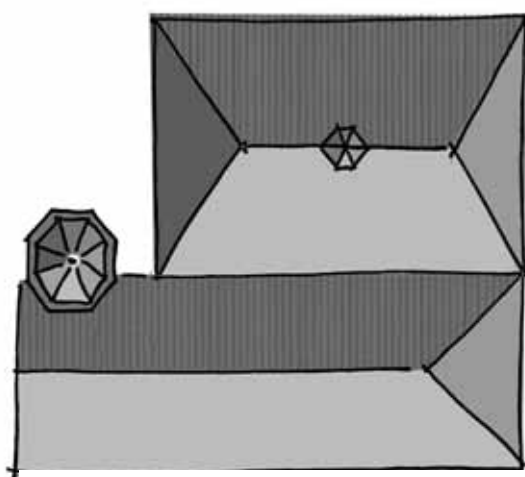
17

18

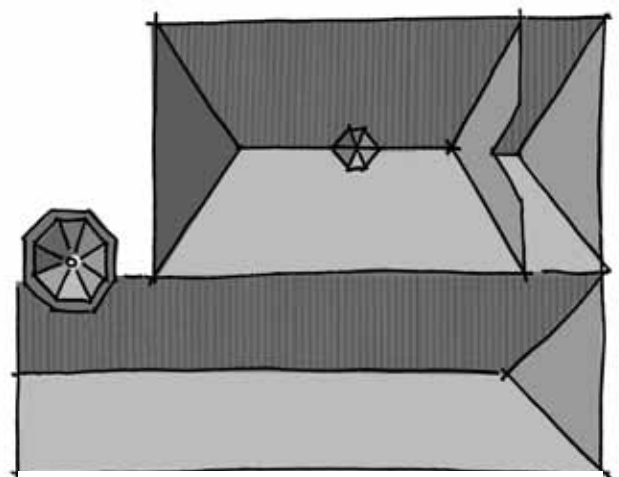
19

20

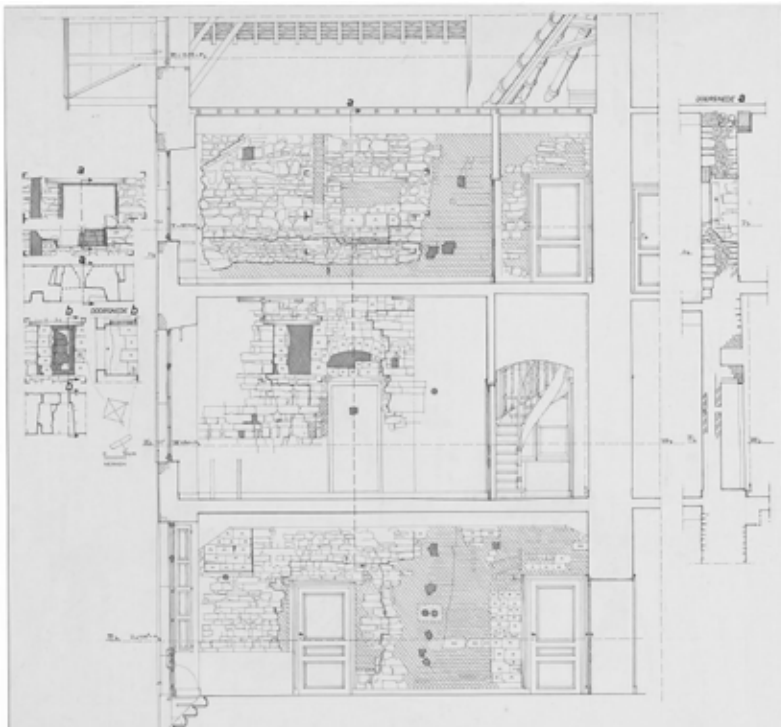
21

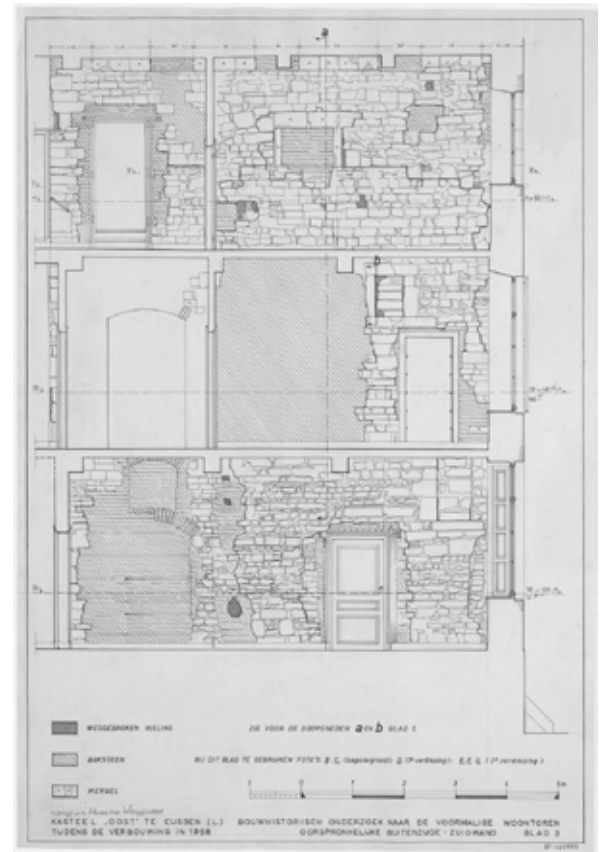
Kasteel Oost

Kasteel Oost

opname status Kasteel Oost, bouwkundige tekeningen
Bron : RCE

fotomateriaal
Bron : RCE

. 3 17e eeuw

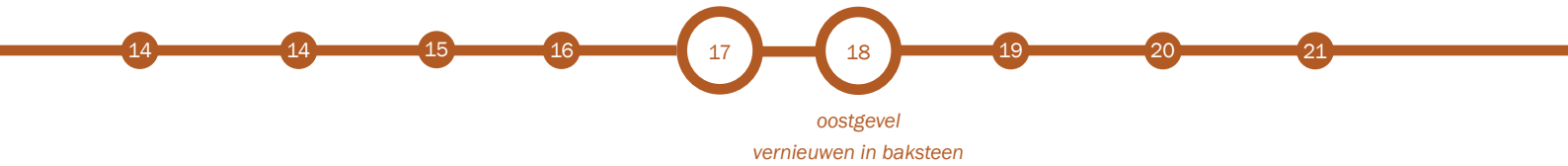
In 1674 werd de westgevel tezamen met de zuidgevel in baksteen vernieuwd. De oostgevel is vermoedelijk pas later vernieuwd, gezien de toegepaste baksteen.

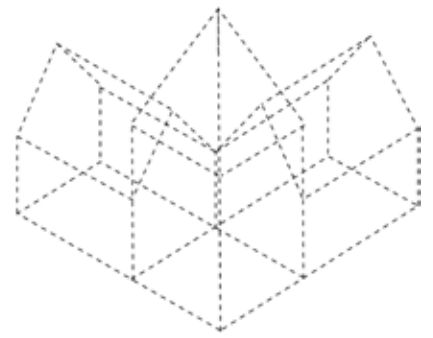
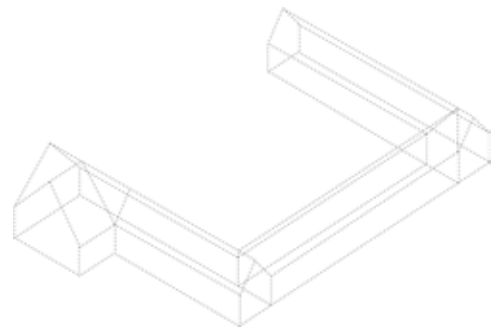
. 4 18e eeuw

De oostgevel van de woontoren is vermoedelijk later dan de west- en zuidgevel in baksteen vernieuwd, gezien de toegepaste baksteen.

west- en zuidgevel
vernieuwen in baksteen

oostgevel
vernieuwen in baksteen

Tranchotkaart 1807*reconstructie kapel**reconstructie poortgebouw**handtekening Ph van Gulpen 1840-1860*

. 5 19e eeuw

1802 – 1807

Aan het begin van de negentiende eeuw kent kasteel Oost volgens de tranchotkaart aan de oostzijde een carrévormig gebouw wat dient als poortgebouw en dienstwoning, de voorburch van kasteel Oost. Het kasteel kent twee entrees, één aan de westzijde van het kasteel, dit is de weg vanuit het noorden die doorloopt tot voor het kasteel, en één entree vanuit het zuiden via het poortgebouw en de Kasteellaan welke begeleid wordt door een bomenlaan. Ook de weg ten noorden van het kasteel wordt begeleid door een bomenlaan die afbuigt voor het kasteel en deels een zichtlijn op het kasteel vormt vanuit het noorden. Deze weg met laan vormt een zicht-lijn naar het kasteel. De ruimtelijke structuur van de landschapselementen kent dezelfde oriëntatie als het kasteel, deze staan allen orthogonaal georiënteerd op het kasteel. Het kasteel wordt, behalve aan de zuidzijde, overal omringd door boomgaarden waardoor in deze tijdperiode het kasteel vanuit de omgeving goed zichtbaar was. De percelen van deze boomgaard worden omringd door houtsingels.

uitbreiding west-
en zuidzijde

De oriëntatie van het kasteel is richting de Maas waar het kasteel een volledig open zicht op heeft, met de overige bebouwing in de rug. Aan de Maaszijde van het kasteel ligt een gracht welke via een watersysteem in verbinding staat met het zuidelijker gelegen kasteel.

Belangrijkste kenmerken landschappelijke context:

- Vrij zicht op de Maas vanaf het kasteel
- Bomenlanen langs wegen noord en zuid
- Kasteel omringd door boomgaarden
- Gracht met watersysteem verbonden met zuidelijker gelegen kasteel

Belangrijkste perceelkenmerken:

- Kasteel met carré (poortgebouw en dienstwoning)
- Toegang via noord en zuid
- Ruimtelijke structuur orthogonaal georiënteerd op kasteel
- Houtsingels op perceelgrens

handschets van
Alex Schaep-
kens, sfeerim-
pressie
Kasteel Oost,
getekend rond
1840

Schildering van
Alex Schaepkens,
kapel
Kasteel Oost,
getekend rond
1840

handschets van Alex Schaepkens, sfeerimpressie
Kasteel Oost, getekend rond 1840

1835

Rond 1835 raakt het kasteel in verval en wordt de bebouwing gesplitst waardoor fragmentatie van de ruimtelijke structuur optreedt. Het carrévormige gebouw met poortgebouw en dienstwoning wordt op-gesplitst. De oostzijde van het carré wordt gesloopt waardoor de voorburcht niet meer het om-sloten karakter heeft, maar er vanuit het kasteel vrij zicht is richting het oosten. Dit wordt versterkt doordat er op deze zichtlijn nog geen bebouwing aanwezig is in de kern Oost-Maarland. Het kasteel blijft ook vrij zicht houden op de Maas, maar doordat de entree vanuit het noorden komt te vervallen wordt deze oriëntatie minder prominent. De enige overgebleven entree is van af de Kasteellaan in het zuiden. De bomenlanen naast de Kasteellaan en de noordelijk gelegen weg blijven onveranderd. De boomgaarden direct rond het kasteel maken plaats voor bouwland en weiland waardoor de directe omgeving van het kasteel een meer open karakter krijgt. De gracht blijft onveranderd.

uitbreiding west-
en zuidzijde

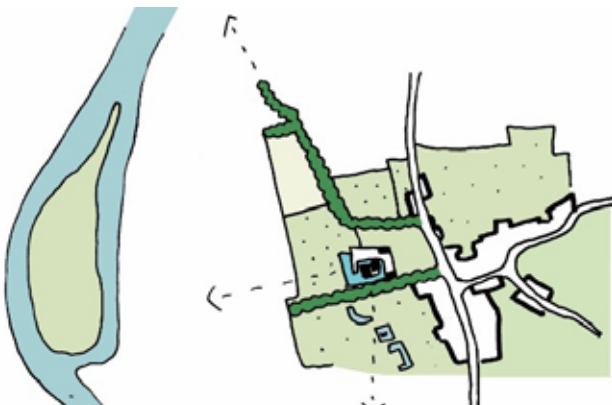

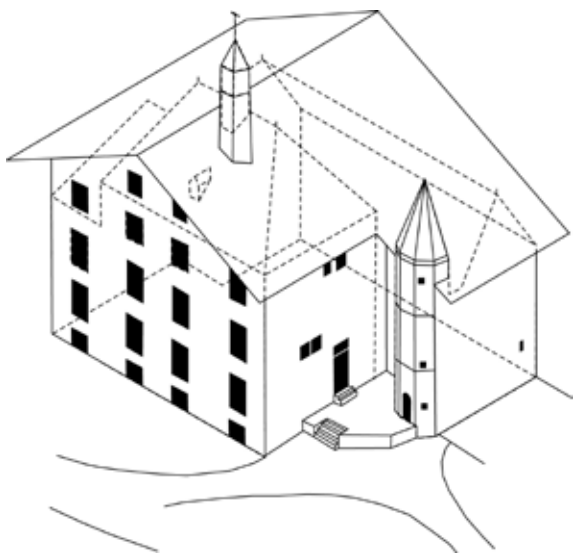
Belangrijkste wijzigingen landschappelijke context:

- Zichtlijn vanaf kasteel naar het oosten

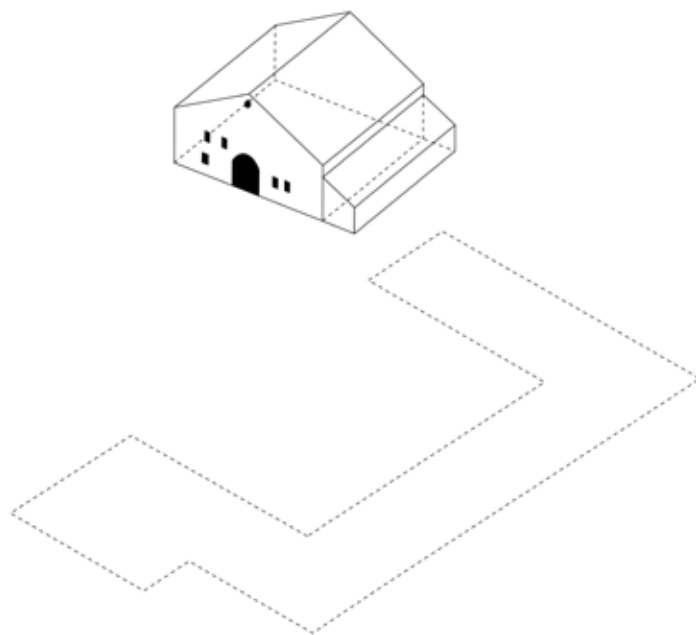
Belangrijkste wijzigingen perceel:

- Kasteel en carrégebouw deels gesloopt tot losse gebouwen
- Geen ingang meer vanaf het noorden
- Boomgaarden direct rond het kasteel worden omgezet in bouwland

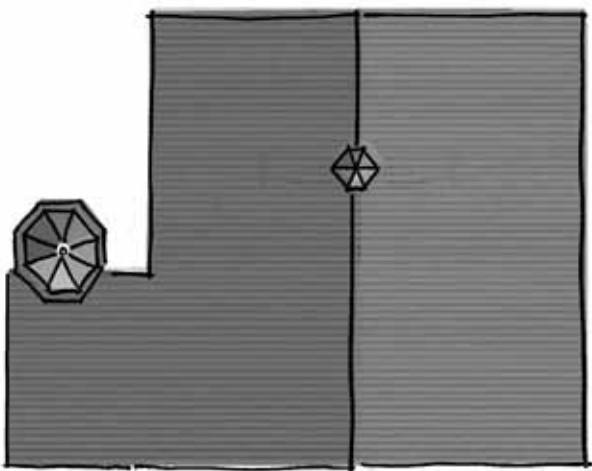

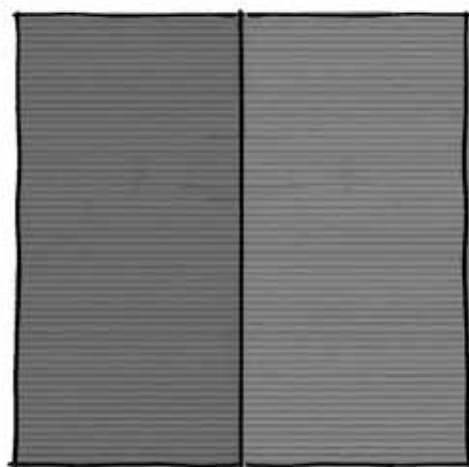
kasteel Oost vóór en ná 1848

boerderijwoning na 1848

kasteel Oost na 1848

Boerderijwoning na 1848

1842-1924

In deze tijdperiode verandert het kasteel van bewoner, het kasteel komt korte tijd leeg te staan (1836-1844) nadat de familie de Geloës er van 1761 tot 1836 gewoond heeft. In deze periode verandert er veel aan en rond kasteel Oost. De functie van de gracht vervalt deels waardoor besloten wordt het noordelijk deel van de gracht te dempen. Het kasteel ten zuiden van kasteel Oost wordt aan het einde van deze tijdperiode gesloopt en het systeem wat de gracht van water voorziet wordt samengevoegd tot één beek, 'de Bak'. De laatste restanten van de voor-burcht worden gesloopt. De ooit door een poortgebouw en dienstwoning omsloten voorburcht is nu volledig gesloopt en veranderd in een open ruimte. Met hergebruik van deze historische materialen wordt een nieuwe boerderij gebouwd ten noordoosten van het kasteel. In vergelijking tot de voorgaande periode worden er weer meer boomgaarden aangeplant. Het kasteel behoudt zijn zicht op de Maas en ook tussen de bebouwing van Oost Maarland door blijft een zichtlijn richting het oosten aanwezig.

uitbreiding west-
en zuidzijde

14

14

15

16

17

18

19

20

21

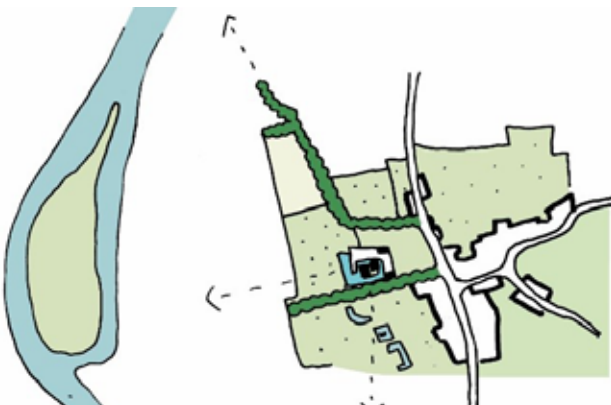
Omtrent 1848 ondergaat het kasteel een grote verbouwing. Het kasteel wordt voorzien van een nieuw dak, 'een Zwitsers Chaletdak' dat dwars op de oorspronkelijke nokrichting wordt geplaatst. De 16e eeuwse dakruiter blijft hierbij gespaard. De nieuwe boerderij wordt evenzo voorzien van een 'chaletvormig dak'.

Belangrijkste wijzigingen landschappelijke context:

- Watersysteem wat in verbinding staat met gracht wordt samengevoegd

Belangrijkste wijzigingen perceel:

- Kasteel wordt weer één gebouw
- Voorburcht wordt gesloopt, met het materiaal wordt een boerderij gerealiseerd
- Gracht wordt deels gedempt

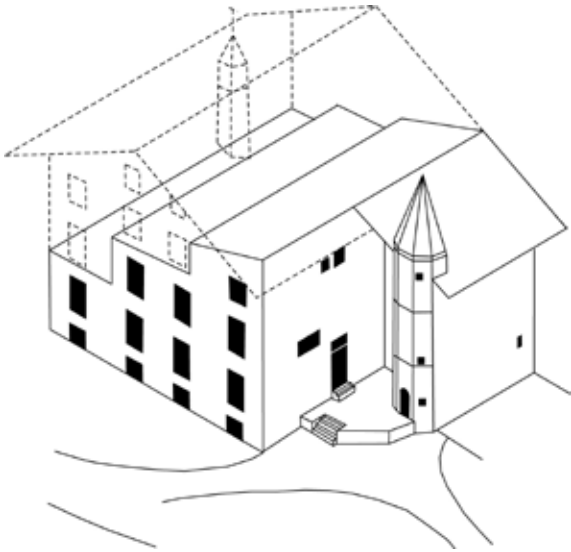

onbekend

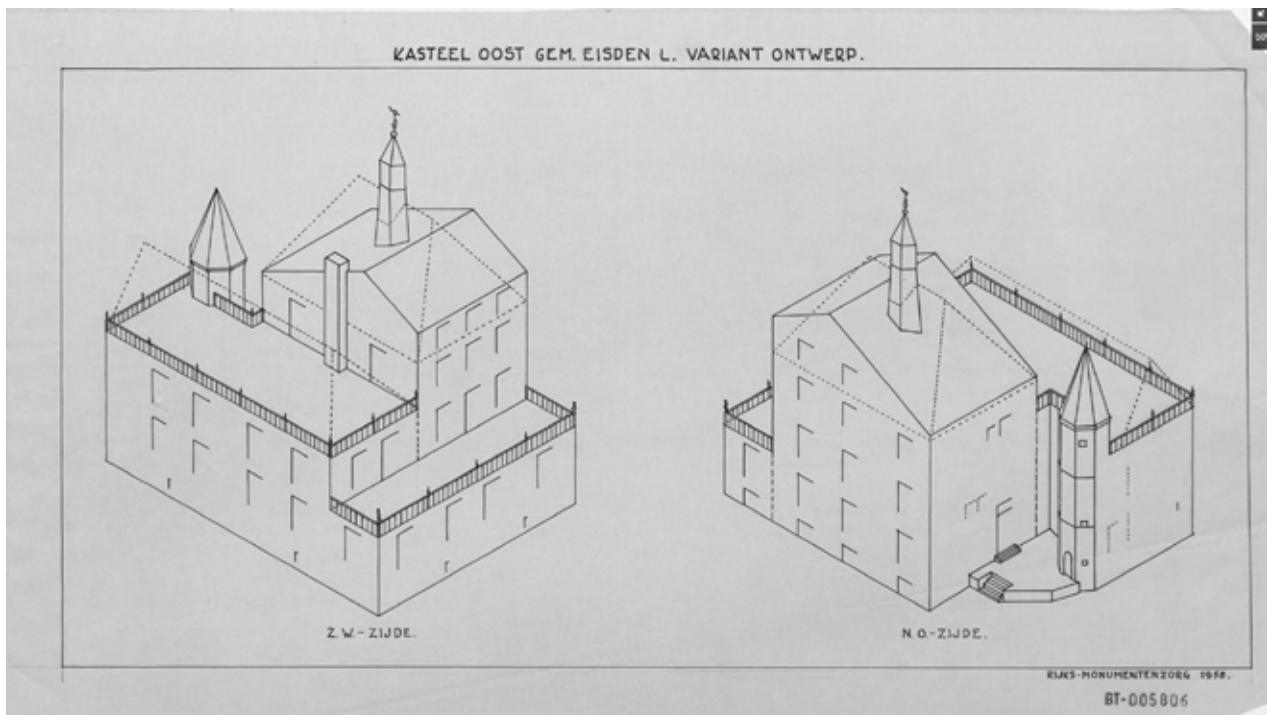

onbekend

kasteel Oost vóór en ná 1848

variant ontwerp . zuidwestzijde en noordoostzijde, 1958

bron : RCE

. 6 20e Eeuw

1928-1958

Medio twintigste eeuw verdwijnen bijna alle bijgebouwen, enkel het kasteel zelf en de boerderij blijven behouden. Ook de gracht wordt verder gedempt waardoor enkel nog een L-vormig wa-terelement ten zuidoosten van het kasteel resteert. De gracht direct rond het kasteel is hiermee volledig verdwenen. Ook de verbinding met de beek wordt opgeheven, de beek zelf wordt ge-kanaliseerd, maar blijft bestaan. Qua groenstructuur verandert er weinig, de belangrijkste wegen in de omgeving te noorden en zuiden van het kasteel blijven bestaan. Aan de oostzijde wordt een doorgaande weg aangelegd in de boomgaard waardoor het groene gebied rond het kasteel kleiner wordt. De kern Oost Maarland is uitgebreid waardoor de zichtlijn richting het oosten geblokkeerd wordt. Het kasteel blijft in deze periode bijna volledig omgeven door boomgaarden. Het kasteel wordt in 1958 verlaagd en afgedekt met lessenaardaken. Gezien de barmhachtige staat werd tevens de 16e eeuwse zuidelijke aanbouw verder trapsgewijs afgebroken, volgens de visie van de huidige eigenaar(en).

transformatie

De windwijzer van de afgebroken dakruiter is geplaatst op de spits van de traptoren. Voordat deze verbouwing plaatsvond heeft RCE de waardevolle elementen geïnventariseerd en daar waar mogelijk uitgetekend.

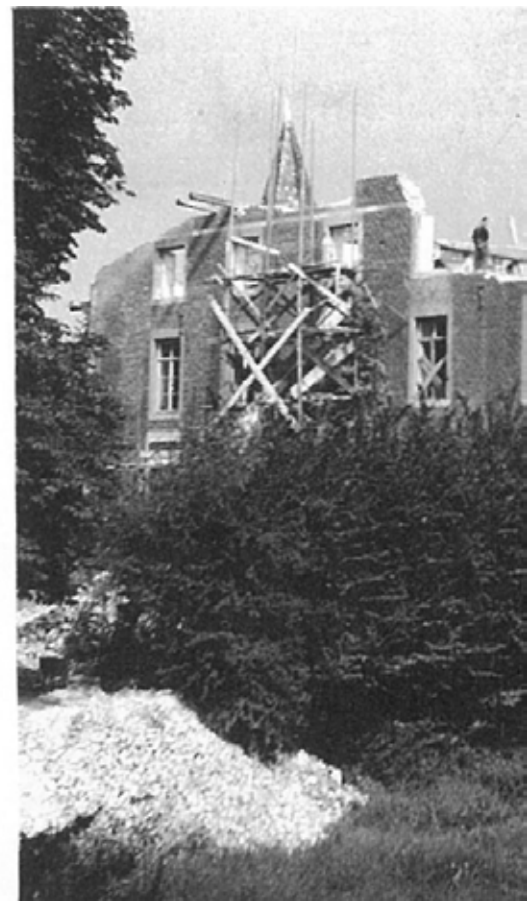
Belangrijkste wijzigingen landschappelijke context:

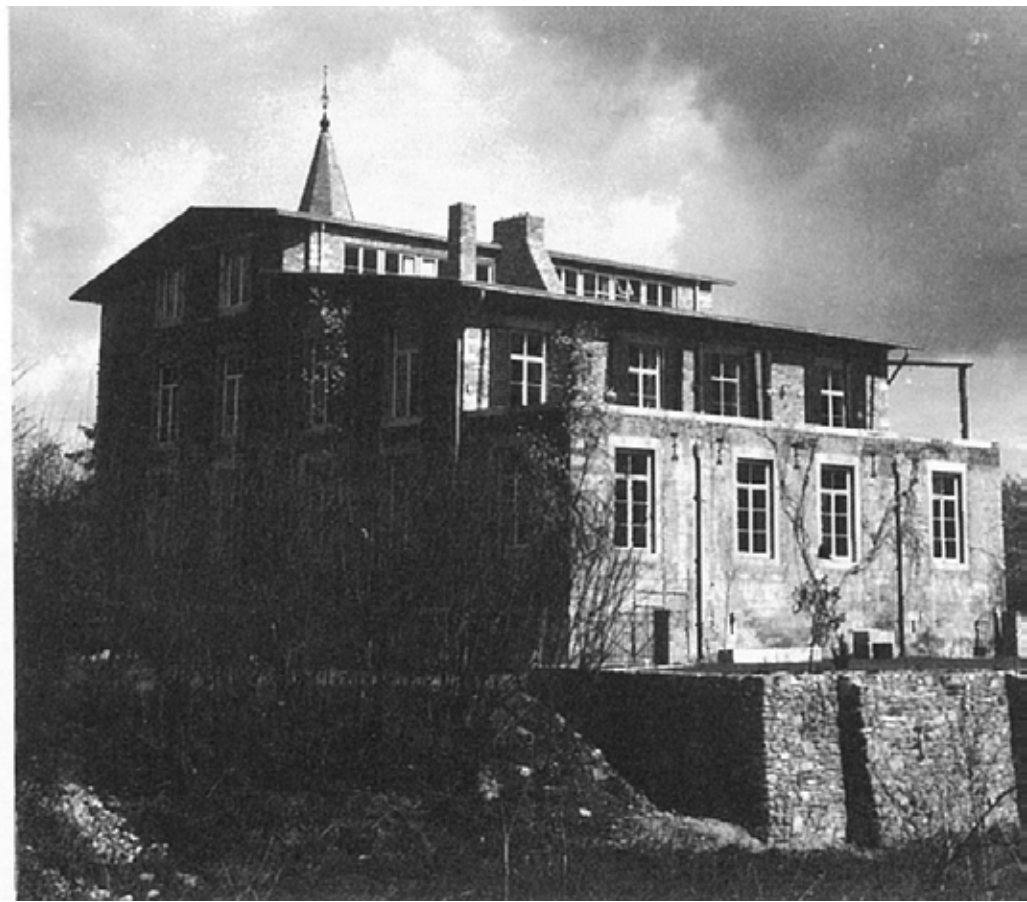
- Kasteel ten zuiden van kasteel Oost verdwijnt
- Beek 'de Bak' wordt losgekoppeld van de gracht
- Zichtlijn naar het oosten wordt geblokkeerd door bebouwing van kern Eijsden

Belangrijkste wijzigingen perceel:

- Gracht wordt verder gedempt
- Weg toegevoegd door boomgaard aan oostzijde

Anzichtkaart 'Eijsden Kasteel Oost'
bron : RCE

1959-1977

In deze periode verandert er niet veel in de omgeving van kasteel Oost. De belangrijkste wijziging is waarschijnlijk het droogvallen van de gracht waardoor er geen groot oppervlaktewater meer op het terrein aanwezig is. De overige wijzigingen vinden plaats aan de bebouwing, of in de omgeving. Zo wordt er gewerkt aan de Maas, waardoor het water dichterbij het kasteel komt.

droogvallen gracht

Belangrijkste wijzigingen landschappelijke context:

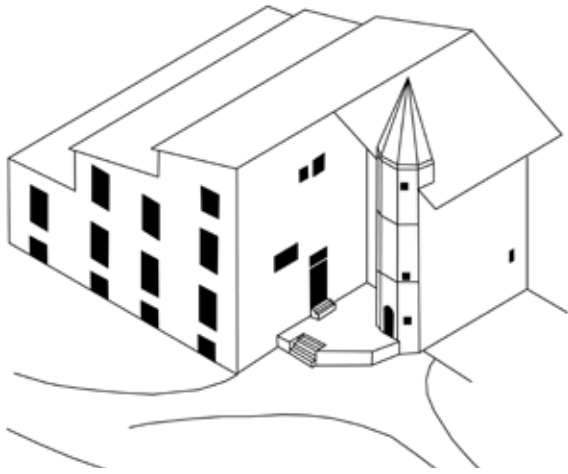
- Door werkzaamheden aan de Maas komt de rivier tijdelijk verder van kasteel Oost te liggen en later dichterbij.

Belangrijkste wijzigingen perceel:

- Gracht komt droog te staan

1978

Eind twintigste eeuw veranderd er veel rondom het kasteel. Door aanpassingen aan de Maas komt het water bijna tot aan kasteel Oost. Aan de oostzijde van het kasteel wordt een jachthaven aangelegd en aan de noordzijde een camping. Door deze wijzigingen verdwijnt de weg die ten noorden van het kasteel liep en daarmee ook de bomenlaan die lange tijd een belangrijke drager was van de ruimtelijke structuur. Nadat in de jaren zestig en zeventig al een nieuwe doorgaande weg aan de oostzijde van het kasteel toegevoegd is, wordt in deze tijdsperiode opnieuw een doorgaande weg toegevoegd. De omgeving van het kasteel wordt in deze periode meer parkachtig ingericht met een afwisseling van bosjes, open water, gras en boomgaarden. De voormalige gracht die droog is komen te staan wordt ook een bosschage waardoor het kasteel voor het eerst enigszins ingekleed is met groen aan de zuidoost zijde. Aan de westzijde van het kasteel wordt een waterpartij aangelegd op de locatie waar in het verleden de gracht gedempt is.

droogvallen gracht

. 7 21e eeuw

Belangrijkste wijzigingen landschappelijke context:

- Landschap verdicht
- Camping en jachthaven nabij kasteel
- Parkachtig landschap in omgeving kasteel
- Kasteellaan wordt belangrijker voor bestemmingsverkeer o.m. jachthaven

Belangrijkste wijzigingen:

- Kasteel verder ingesloten door bosschages
- Bosschage in droogstaande gracht
- Doorgaande weg toegevoegd in voormalige boomgaard oosten
- Waterpartij ten oosten van kasteel deels in voormalige gracht
- Bosschages en waterpartijen in voormalige boomgaarden

